

ning geroepen te zijn, die in Israël werd ingesteld. Om de bijzondere bedoeling, waarmee het werd ingesteld is het priesterschap van Aäron wel zeer belangrijk. De verbijzondering is echter tegelijk een beperking. Deze beperkingen zijn: bepaalde roeping, bepaalde taak, bepaalde plaats. Het priesterschap van Melchizedek is in zijn algemeenheid van deze beperkende verbijzonderingen vrij en daarom grooter.

Dat Psalm 110 zegt dat de Messias priester zal zijn naar de wijze van Melchizedek kan moeilijk iets anders beteekenen dan niet naar de wijze van Aäron. Deze psalm wijst terug naar de eerbiedwaardige, unieke verschijning, die we in Gen. 14 op het toneel der historie hebben zien verschijnen.

Hoewel we de grootheid van dezen priester in hoofdzaak slechts op negatieve wijze kunnen beschrijven, n.l. door de tegenstelling tusschen hem en Aäron, is zijn grootheid toch een positieve. Genesis 14 noemde slechts zijn priesterschap, zonder de grootheid ervan afzonderlijk te omschrijven. Vandaar dan ook, dat wij uitgaan van de tegenstelling: niet Aäronietisch! Dat dit priesterschap echter groot is, blijkt uit Ps. 110. Wanneer we het niet reeds aangevoeld hadden, bij Gen. 14, dan werden we het nu toch gewaar uit dezen Psalm, dat Melchizedek groot is in zijn priesterschap. Evenwel wordt ons in 'O.T. niet met zoovele woorden gezegd waarin die grootheid bestaat. Op de vraag: wat is de beteekenis van Melchizedek en zijn priesterschap, kunnen we slechts antwoorden, dat 't van normatieve beteekenis is voor het priesterschap van den Messias, doch niet welke normen het in zich bevat. Over de beteekenis van Melchizedeks priesterschap wordt echter gesproken in den brief aan de Hebreërs.

§ 28. Alvorens tot het Nieuwe Testament over te gaan willen we nog een enkele opmerking maken over het laatste gedeelte van Ps. 110, welks zin en samenhang met het voorafgaande zoo duister zijn.

Blijkens vs 2, waar we lezen, dat de HEERE vanuit Sion den scepter uitstrekt, moet deze psalm van David gesteld worden na de verovering van den burcht der Jebusieten. Deze verovering werd wel van groote beteekenis geacht. Aan den naam Sion werden terstond verwachtingen van eschatologischen aard verbonden. Ook trekt het de aandacht dat juist in dezen Psalm, die na de verovering van Sion gesteld moet worden en van deze verovering op indirecte wijze getuigt, de naam wordt genoemd van den koning van Salem uit de grijze oudheid der patriarchale tijden. Kan hier verklaring van gegeven worden? Heeft b.v. de verovering van Sion de figuur van Melchizedek weer in herinnering gebracht? We meenen dat het niet te gewaagd is op deze vraag bevestigend te antwoorden. We willen dit trachten aannemelijk te maken in verband met de herkomst van Genesis 14.

Wanneer dit hoofdstuk voor oud gehouden wordt, moet het natuurlijk ook een anderen oorsprong hebben dan de literaire werkzaamheid van het latere Jodendom. Het vele bijzondere, dat in dit hoofdstuk voorkomt, brengt op de gedachte, dat de auteur uit een andere bron geput heeft, dan die, waaraan de andere geschiedenissen, welke op Abraham van betrekking zijn, ontleend zijn. Tot dit bijzondere rekenen we o.a. de namen der koningen uit het Oosten en die der koningen van de Pentapolis. De vermelding van het dal Siddim, met de opmerking dat dit de Zoutzee is. De dichtelijke zegswijzen van vers 10. De vermelding van het dal Sjawah en de opmerking, dat dit het Koningsdal is. Het is niet noodig te meenen, dat geheel dit hoofdstuk aan een bijzondere bron is ontleend. Deze meening wordt door Sellin voorgedragen. Hij houdt Gen. 14 voor afkomstig uit een Kanaänietische bron, n.l. uit archieven, die te voorschijn kwamen bij de verovering van den Sion. We moeten echter ook rekening houden met het verschijnsel, dat dit hoofdstuk sporen van redactionele bewerking vertoont. In de verzen 2 en 3 zijn de onregelmatigheden in het gebruik van copula en nota accusativi daar bewijs van. Vers 12 bevat voortzettingen van den tekst, die de vlotheid van stijl schaden. De mededeeling dat Abrahams drie bondgenooten ook meetrokken komt wel wat achteraan. Vele exegeten hebben zich over deze slordigheden in den stijl scherp uitgelaten. Ze zijn echter licht te verklaren als gevolgen van bijwerking van den tekst, waarbij alle oneffenheden, die daardoor ontstonden niet gladgestreken zijn.

Als waarschijnlijksten gang van zaken meenen we te mogen aannemen, dat bij het volk Israël een herinnering leefde, allicht schriftelijk gefixeerd, aan Abrahams veldtocht en dat deze eigen Israëlitische overlevering is aangevuld met hetgeen bekend werd uit opteekeningen in het pas veroverde Jeruzalem gevonden. De redactionele bewerking, waardoor deze aanvulling werd tot stand gebracht, zal voor een der laatste acta in het ontstaan van den Pentateuch te houden zijn.

Dat God bij de teboekstelling der Heilige Schrift van menselijke factoren gebruik maakte, geeft recht tot het uitspreken van dergelijke vermoedens omtrent de herkomst van een deel der Schrift. Dat echter achter de menselijke facto-

ren de leiding Gods werkte, noopt ons dit hoofdstuk, zoo als het in den Pentateuch is opgenomen, te aanvaarden als stuk der Openbaring, die God gaf, of we zijn herkomst juist zien of niet.

Deze bewerking van Gen. 14 brengt ons naar denzelfden tijd, waarin ook Psalm 110 is gedicht. Beide schriftstukken vermelden den naam van Melchizedek. Evenals nu in Gen. 14 materiaal kan zijn opgenomen, dat Israël ter kennis kwam in verband met de verovering van Jebus, kan dat ook in Psalm 110 het geval zijn. In de eerste plaats met de vermelding van Melchizedek. Het bezit van Jeruzalem bracht dezen koning of bij David in herinnering of te zijner kennis. Het vinden van opteekeningen in den pas veroverden burcht kan daarvan zeker wel de oorzaak zijn geweest.

Is deze veronderstelling juist, dan putten dus Gen. 14 en Ps. 110 beide uit dezelfde bron. Maar dan zijn ook de verzen 5-7 uit deze bron afkomstig! Ze zijn dan ontleend aan een beschrijving van Abrahams veldtocht, zooals die op den Sion werd gevonden.

De verzen 5-7 zijn dan het tweede stuk materiaal uit Ps. 110, dat uit deze Kanaänietische bron door Israël werd overgenomen.

Dat dit materiaal in een psalm werd gebruikt, doet vermoeden, dat het ook in poëtischen vorm werd aangekomen. De juistheid van dit vermoeden, dat ook in ander verband wel is geuit⁷⁾, is geen beletsel voor onze veronderstelling, dat ook Gen. 14 stof aan die Kanaänietische bron heeft ontleend. Want ook Gen. 14 bevat dichtelijke uitdrukkingen (vs. 10).

Zooewel de verzen 5 en 6, die het resultaat van een strijd beschrijven, als vs 7, dat een glimp te zien geeft van de geaardheid van een strijd, passen geheel op hetgeen in Gen. 14 beschreven wordt en dus ook de stof was van de Kanaänietische bron.

De auteur van Psalm 110, onder invloed van de lectuur te Sion gevonden, heeft in dit optreden van Abraham een beeld gezien van den Messias als koning en overwinnaar. Hij gebruikt deze Kanaänietische verzen om de koninklijke gestalte van den Messias te tekenen. Het laatste gedeelte van Psalm 110 teekent dan den Messias weer als koning, als strijdend koning.

Werd dus de priesterlijke gestalte van den Messias nader geadstrueerd met de figuur van Melchizedek, zijn koninklijke met het krijgshaftig optreden van Abraham. Zoo vallen de beide groote figuren uit Gen. 14, Abraham en Melchizedek, samen tot één, in de voorstelling van den Messias als koning en priester, zooals Psalm 110 die voorstelling tot onderwerp heeft van zijn profetischen zang.

J. H. KROEZE.

7) Hebr. Gramm. v. Gesenius, pag. 262 etc.

8) Albright in Soc. of Or. Research in vol. X (Oct. 1935).

UIT DE SCHRIFT

Uw broederschap.

...wetende, dat hetzelfde lijden aan uwe broederschap, die in de wereld is, volbracht wordt. 1 Petrus 5:9.

Isolément maakt sterk.

Tenminste als het een van God geboden isolément is.

Een zich afscheiden van de zondige wereld; een bewaren van de door Hem gestelde grenzen.

Maar isolément kan ook zwak maken.

Als we scheiden, wat de Heere verbindt, breken wat Hij bouwt, uiteenscheuren wat Hij samenvoegt, verdeelen wat Hij vereenigt.

Als we in geestelijken hoogmoed onszelf alleen zien.

En in ongeestelijk egoïsme onszelf alleen zoeken. Als we roepen: des Heeren tempel zijn deze!

Als we bij onszelf vertrouwen, dat we rechtvaardig zijn, en de anderen niets achten, veel min hen uitnemender achten dan onszelf.

Dan krenken we de wet van de gemeenschap der heiligen.

Soms is dit wangevoelen zeer duidelijk kenbaar: wie het aanhangen schijnen te meenen dat de frontieren van het Koninkrijk Gods ophouden buiten de grenzen der eigen kerk of van den eigen kring, of van het eigen land en volk.

Meer omvat het geestelijk huisgezin van Christus dan niet.

Men oordeelt wel niet degenen die buiten zijn; maar men rekent er ook niet mee.

We kunnen buiten het eigen terrein hoogstens bekenden hebben, vrienden misschien, maar geen broederschap.

Want wie broederschap zegt, zegt vaderschap. Broederschap veronderstelt eenheid uit denzelfden Vader.

...

Petrus schrijft aan de verstrooiden in Klein-Azië over hun broederschap in de wereld. Hij bedoelt daarmee de kinderen Gods uit andere streken, in andere landen, onder andere

volken, sprekende andere talen, in vele dingen van hen en ook onderling sterk verschillend, maar toch één door het geloof in Christus. Die allen bindt samen de band van het ééne bloed, van het leven dat uit Christus is. Eén Heere, één geloof, één Doop. Eén belijdenis, één strijd, één overwinning, één lijden, één heerlijkheid.

Petrus zelf voelde dien band van broederschap zoo sterk trekken. Daarom schrijft hij aan deze geloovigen, die hij nooit ontmoet heeft, van wie hij niemand bij name kan groeten, onder wie hij nimmer heeft gearbeid. Toch klopt zijn hart warm voor hen, want ze behooren tot zijn broederschap in de wereld.

De particularist van weleer is universalist geworden.

Maar ook de geadresseerden moeten aan die broederschap denken. Ze klagen zoo over hun eenzaamheid en verstrooiing, over hun lijden om het geloof, over den smaad dien zij om Christus wil dragen moeten. Hun horizont is door het isolément sterk gekrompen. Ze staren zich blind op hun eigen lot en leed. Hun geloof wordt er zelfs bij geschokt. Zoodoende leven zij apart in hun kleine belangensfeer, en plaatsen zichzelf buiten den wijden kring der christelijke gemeenschap. Zoodra zij weer vast staan in het geloof, zullen ze zien: wij leven niet alleen, wij lijden niet alleen. De wet van strijd en lijden verbindt al Gods volk. Er is één verbonden broederschap in de wereld, die het lijdenskruis dragen moet, overal en altijd, al drukt het niet steeds op elk even zwaar.

Als de verstrooiden daaraan denken, dan voelen zij zich opgeheven uit hun klein isolément in de wijde gemeenschap der strijdende kerk.

...

Wij hebben als gereformeerden in ons vaderland ook wel onze kracht gezocht in ons isolément. Dat was vaak goed. Maar soms was het verkeerd. Als we niets zagen dan onzen eigen kring, en geen oog hadden voor de gevaren van geestelijke inteelt en van zelfgevoel buiten de maat. Maar langzamerhand hebben ook wij meer oog en hart gekregen voor de katholiceit der kerk in de wereld. En het is opnieuw geweest de wet van het verdrukking-lijden in de wereld, waardoor dit besef krachtig werd en actief. Zoo hebben we gemeenschap gezien en gezocht met onze broederschap in de wereld. Geen valsche tolerantie; geen christendom boven geloofsverdeeldheid, geen valsch-eucumenisch verbinden van wat God niet verbindt: ijzer en leem.

Maar broederschap!

Daar moet dus het kindschap zijn, en het ééne bloed. De band van hetzelfde gezin in Christus. In dien zin zijn ook wij van particularisme verlost, en geleid tot universalisme. De nood der tijden, het lijden van en de vervolging tegen de kerk des Heeren in vele landen, het opjagen en afslachten van vele schapen van Christus, de gemeenschap met verdrukten en gevangenen om het evangelie, dat alles heeft meer dan tevoren een actie van geloof, gebed, gemeenschap en offer bij ons wakker geroepen.

Dat is goed, want eerst met al de heiligen saam zullen we de liefde van Christus kunnen kennen en genieten.

Vergeet nooit uw broederschap in de wereld. Zij is er krachtens de katholiceit der kerk.

En zij moet beoefend in gemeenschap der heiligen.

Want gij zijt allen broeders!

F. C. M.

KERKELUK LEVEN

Over moeilijkheid van juiste terminologie. (III.)

Prof. Dr V. Hepp oefent critiek op den term auctoritas historiae, dien hij met historisch gezag weergeeft, en veroordeelt de onderscheiding van auctoritas historiae en auctoritas normae, en wel in die mate, dat hij haar als verkeerd verworpt; en hij meent daarin Dr H. Bavinck aan zijne zijde te hebben. In „Credo” van 4 Nov. j.l. schrijft hij: „In elk geval vindt iemand, die naast het normatief gezag nog een ander in de Schrift wil aannemen, en die de heilige historie van haar normatief karakter wil berooven, bij Bavinck niet den minsten steun”.

Dit laatste zal zeker wel juist zijn.

Maar wij mogen ook vragen, welke Gereformeerde de heilige historie van haar normatief karakter wil berooven?

Doch b.v. Gen. 3:4 en 5 is geene heilige historie, maar zeer onheilige. En evenzoo Ex. 5:2 en Job 3:2 v. en II Sam. 11:4, 13a.

Maar wanneer Prof. Hepp zegt, dat wie naast de auctoritas normae bij de Heilige Schrift nog eene auctoritas historiae aanneemt, niet den minsten steun bij Dr Bavinck vindt, vergist hij zich. Want Dr Bavinck schrijft, Dogm.² I, blz. 475: „Voorts is het ook volkomen juist, dat er onderscheid bestaat” (— letten wij er wel op, hij schrijft: bestaat, en niet b.v. aangenomen werd, of iets dergelijks. Dr Bavinck handelt hier niet over de meeningen van anderen, maar geeft

zijn eigene en de auctor opgenomen en den inhoud veld eener auctoritatie” — d.l. — „één. Er v woorden van loozen gecite door deze pe geen objecti schrijft Dr E „dat aan de auctoritas d Nader werd de Schrift worden, en Deze omachr scheiding v ritas normati hij dan niet. n.l. zoo geloo geschiedde. I 486 zegt: „De mae laten zi scheiden. De de uitdrukki Ook in de boeze daden zeggen”.

Dus geene onderscheid niet. Hij onf beide, en wij ook verman hebben, maar torise zoove Zal er van c als Dr Bavin dan moeten Prof. Hepp schieding n kens hetgees Dogmatic daarentegen moet worden goed te loze waarheid d reeks een d aan toe: „V zorg nog he zien, dat de kan worden

Groote zo eenigen aut keurig en p zien van D dat daarin sterken, da andere aut nauwkeurig blijkbaar ni

De kerkel

Wat zoud drukkings v verwerkelij stelling ons Gereformeer in Duitschl pas versche Nederland neer dezen meenschap naar den V zouden we de Gerefor saamgekom ook de gel zijn, en nie wel ook n Maar natu en op ande

Reeds to Heeren sat landje niet menschen hoe zonder zijn. Het l wordt door gekomen” verwerkelij

Maar de dragers gr bij dezen i kerk te re dragers di te heersc wil en gril En ook n eenig bizoi zoover het schap en 15:22 ons in 1891 sp tusschen i Nederduits ook: „Er i

Het eigen karakter der evangelisatie.

Als calvinisten zijn wij van jongsaf geconfronteerd in twee gedachten. Ten eerste zijn wij diep doordrongen van de EENHEID van het leven, ten tweede zijn wij geoefend in de ONDERSCHIEDING ter levensterreinen.

Practisch bleek het ons echter niet steeds gemakkelijk om beide gedachten aan elkaar te paren.

De eenheid van het leven ging dikwijls voor ons schuil, wij waren kerkid-apart en koopman-apart, wij gingen weer deelen en op een apart brokje van ons leven God dienen. Of, als wij in het geloof de eenheid van het leven beleden, dan gelukte het ons niet steeds de levensterreinen van elkaar te onderscheiden, die toch elk hun eigen modaliteit hebben.

Vele vergaderingen werden kerkachtig, sprekers schoten in de preekjas. Omgekeerd werden kerkelijke bijeenkomsten soms erg vergadering-achtig en verloren hun eigen stijl. Ook bij de evangelisatie viel het ons moeilijk de scheidslijnen in het oog te vallen, zij werd een eigenaardig passe-partout. Denk maar aan het onderscheid tusschen het evangeliseerend en het sociaal werk, die tot beider schade een bilateraal pact aangingen.

In zwakker vorm deed zich hetzelfde verschijnsel voor bij de zoogenaamde apologie en bij de evangelisatie-zang, twee verlovingsen werden gepubliceerd, die tusschen evangelisatie en wetenschap, alsmede die tusschen evangelisatie en kunst. Veel huwelijksgelek zie ik hier niet van komen!

Ter verdediging van dergelijke zaken merkt men gewoonlijk op, dat God ook verheerlijkt wil worden op het terrein van wetenschap en kunst. Dat is waar! Hij heeft gegeven sommigen tot apostelen en sommigen tot profeten, sommigen tot Assyriologen en sommigen tot economen. Juist daarom zullen wij het met al die dingen waarachtig ernstig nemen! Onze sociale plichten zijn heel wat zwaarder dan in een pot met soep te roeren! Petrus gaf aan den kreupelen bij de Schoone Poort geen krentensiof, maar hij sprak: Sta op en wandel! Christelijke kunst te bieden houdt wat meer in dan een Sankey-liedje te zingen. Daarom moeten wij niet nooden: komt in onze bijeenkomst, het is een avond van kunstgenot! maar hebben wij liever den sleen te leggen van een Christelijk concertgebouw!

Wij zullen waken tegen een clericalisme, waarin alles verkerkelijkt wordt en de dominee opperste beoordeelaar, ook in zaken van wetenschap en kunst.

Maar aan de andere zijde zullen wij het ook waarachtig ernstig nemen met het mandaat der evangelieprediking en in het geloof: God heeft gegeven sommigen tot herders en leeraars! een ongeflankeerd evangelie bedienen. En daarmee zullen wij het winnen, zullen wij ook de achting der menschen winnen. Want ik win een wetenschappelijk mensch niet door te beunhazen op zijn terrein en ik steel het hart van een kunstzinnig mensch niet door een paar bloemen uit zijn tuin te plukken; ik bereik alleen wat door mijzelf te zijn en tot hem te naderen met dat eigene dat tot mijn mandaat behoort. Door hem te bieden wat hij in zijn wetenschappelijke wereld en in zijn concertgebouw niet vinden kan.

Natuurlijk, de verschillende levensterreinen zijn geen hokjes, die hermetisch van elkaar kunnen worden afgesloten. Een evangelisatie-zangkoor, een kerkorganist, zij gebruiken dezelfde noten als een toonkunstenaar. Ook voor hen geldt de eisch: al wat liefelijk is en weluidt! Een predikant, een declamator en een acteur zijn onderworpen aan dezelfde wetten der spraaktechniek en het zal geen kwade dag voor de kerk zijn waarop men deze dingen beter verstaat en gehoorzaam in toepassing brengt. Het kerkorgel moet niet een valsche serafientje zijn, de lofsten in de evangelisatie moet geen krassend geluid voortbrengen, de preek zij niet onwetenschappelijk en de evangelisatie-toespraak niet blind voor de nooden van den tijd. Maar een ieder blijve met dit alles binnen de grenzen van zijn mandaat!

Wanneer wij ons hoeden, enerzijds voor een ongeloofige scheiding en anderzijds voor een ongehoorzame vermenging der terreinen, zal onze arbeid daar wel bij varen!

N. B.

zijne eigene opinie —) „tusschen de auctoritas historiae en de auctoritas normae; niet alles, wat in de Schrift opgenomen en aangehaald wordt, is daardoor zelf naar den inhoud waar; de veritas citationis” — d.i. de juistheid eener aanhaling — „is niet met de veritas rei citatae” — d.i. de waarheid van het in een citaat gezegde — „een. Er worden immers in de Schrift ook letterlijke woorden van Satan, van valsche profeten, van goddeloozen geciteerd, die blijkens het citaat dan wel zoo door deze personen gesproken zijn, maar daarom nog geen objectieve waarheid behelzen”. En op blz. 485 schrijft Dr. Bavinck, dat men het eens was hierover, „dat aan de Schrift, wijl zij God tot auteur had, eene auctoritas divina” — Goddelijk gezag — „toekwam. Nader werd deze autoriteit daardoor omschreven, dat de Schrift door allen geloofd en gehoorzaamd moest worden, en de eenige regel was van geloof en leven. Deze omschrijving leidde echter vanzelf tot de onderscheiding van eene auctoritas historica en eene auctoritas normativa”. Dit „leidde echter vanzelf tot” bedoelt hij dan niet maar enkel in historischen zin, dat het n.l. zoo geloopen is, doch ook in dien zin, dat het terecht geschiedde. Dat blijkt duidelijk ook uit wat hij op blz. 486 zegt: „De auctoritas historiae en de auctoritas normae laten zich in de Schrift niet op zoo abstracte wijze scheiden. De formeele en de materiële beteekenis van de uitdrukking woord Gods zijn veel te nauw verbonden. Ook in de leugenachtige woorden van Satan en de booze daden der goddeloozen, heeft God iets tot ons te zeggen”.

Dus geene schelding. Dat is echter iets anders dan onderscheiding te loochenen. Dit laatste doet Dr. Bavinck niet. Hij oefent critiek op de abstracte scheiding van beide, en wijst aan, dat deelen met auctoritas historiae ook vermanende of waarschuwende strekking kunnen hebben, maar handhaaft toch beide, de auctoritas historiae zoowel als de auctoritas normae, uitdrukkelijk. Zal er van onderscheid gesproken kunnen worden, zooals Dr. Bavinck doet in hier van hem gegeven citaten, dan moeten er ook in dezen twee zijn. Als daarom Prof. Hepp van Dr. Bavinck zegt: „Hij nam die onderscheiding niet over”, „Credo” van 28 Oct. j.l., is dit blijkens hetgeen door mij in dit artikel uit Dr. Bavincks Dogmatiek werd aangehaald, niet juist. Schrijft hij daarentegen in datzelfde „Credo”-nummer: „Toegestemd moet worden, dat het eenige zorg vereischt om Bavinck goed te lezen”, dan blijkt dat wel juist. Want van de waarheid daarvan heeft hij in deze zijne artikelen reeds een duidelijk blijk gegeven. Maar voegt hij daaraan toe: „Voor wie Bavinck zelf heeft gekend, is de zorg nog het geringst”, dan kunnen wij aan hem zelf zien, dat deze bewering maar niet zoo onderschreven kan worden.

Groote zorg is steeds vereischt voor een ieder om eenigen auteur goed te lezen, en zijne gedachten nauwkeurig en juist voor te stellen. Dat geldt ook ten aanzien van Dr. H. Bavinck. En wanneer men dan ziet, dat daarin gefaald is, kan dit weinig het vertrouwen sterken, dat zulks niet geschied is ten aanzien van andere auteurs. Te meer blijkt daardoor steeds noodig nauwkeurige opgaaf van vindplaats, opdat controle, die blijkbaar niet gemist kan worden, mogelijk zij.

S. GREIDANUS.

De kerken in Synode saamgekomen. (II.)

Wat zouden wij nu hebben, wanneer deze moete uitdrukking van zoo heerlijk beginsel en ideaal ten volle verwerkelijkt werd? Laat ons, om daarvan eenige voorstelling ons te kunnen vormen, maar blijven bij onze Gereformeerde Kerken in Nederland, dus zonder die in Duitschland en Indië en Zuid-Amerika. Volgens het pas verschenen jaarboek onzer kerken hebben wij in Nederland 759 kerken met 320727 belijdende leden. Wanneer dezen nu allen samen gekomen waren om gemeenschappelijke zaken en verhoudingen dezer kerken naar den Woorde Gods te beslissen en te regelen, dan zouden we naar waarheid en ten volle kunnen zeggen: de Gereformeerde Kerken van Nederland in Synode saamgekomen. Bij de samenkomst te Jeruzalem schijnt ook de geheele gemeente aldaar aanwezig geweest te zijn, en niet alleen de ambtsdragers, Hand. 15:22, hoe wel ook niet bij alle vergaderingen, vs 6; Gal. 2:2. Maar natuurlijk, lang niet alle geloovigen te Antiochië en op andere plaatsen, waren daar te Jeruzalem.

Reeds toen kon dus niet de geheele gemeente des Heeren samenkomen. En dat kan ook in ons kleine landje niet. Waar zouden een drie honderd duizend menschen kunnen samenkomen om te vergaderen, en hoe zouden dan vruchtbare beraadslagingen mogelijk zijn. Het heerlijke beginsel en ideaal, dat uitgedrukt wordt door de zegswijze „de kerken in Synode saamgekomen” is op aarde, en zelfs in ons land, niet te verwerkelijken.

Maar de Heere heeft aan Zijne gemeente de ambtsdragers geschonken, en dan bepaald de ouderlingen, bij dezen inbegrepen de dienaren des Woords, om Zijne kerk te regeren, op elke plaats die bepaalde ambtsdragers die bepaalde kerk of gemeente. Niet om maar te heerschen over die kerken, en allerminst naar eigen wil en gril, doch om haar te besturen naar Zijn Woord. En ook niet buiten alle medewerking van de niet in eenig bijzonder ambt staande geloovigen om, doch voor zoover het kan, met hunne medewerking en gemeenschap en in hunne tegenwoordigheid. Dat kan Hand. 15:22 ons ook leeren. Op de Synode te 's-Gravenhage in 1891 sprak Dr. A. Kuyper, eene vergelijking makende tusschen de Synode der Hervormde Kerk en die van Nederduitsche Gereformeerde Kerken destijds, daarom ook: „Er is dit jaar nog eene „Haagsche Synode” samen

geweest; eene wier naam tusschen aanhalingsteekens mag vermeld. Deze vergadert niet als hier in de ruimte, maar in de Willemkerk onder een soort verwulft in een enge zaal, waar van toehoorders geen sprake kan zijn. Dit nu is symbolisch: Slechts een Bestuur is daar samen; geen Kerken. Door kronkelgangen, waarin men schier den weg niet kan vinden, komt men er. Ware die „Haagsche Synode” dan ook eene Gereformeerde Synode geweest, ze zou zulk een vergaderplaats hebben afgewezen, en gevraagd hebben om een gebouw, waar zij met Gods kinderen kon samen zijn. Maar juist dat deed ze niet, en meende het best zonder de kinderen Gods de zaken te kunnen afdoen.

Wij van onzen kant konden daarentegen niet anders dan in een ruim gebouw vergaderen. „s Heeren volk moet er bij kunnen zijn”.

Niet, als zouden wij beter zijn; de zucht toch, om den hiërarch te spelen, schuilt, gelijk ik toef, in elks hart. Maar God heeft ons bewaard. Gelijk op de Synode te Jeruzalem is het ook hier gegaan: De Gemeente is er van meet af bijgekomen. Dat heeft ons gered. Dat heeft onzen toon hooggehouden en ons bewaard voor Hiërarchische velletten. Moge die goede geest onder ons waken blijven en elke volgende Synode door een steeds klimmend getal van geloovigen worden bijgevoerd! Acta, 1891, blz. 132.

Bij de meerdere vergaderingen onzer kerken dus overeenkomstig dezen wensch zoo weinig mogelijk comité-vergaderingen en geheime zittingen, en zooveel mogelijk openbaarheid voor de gemeente.

Geene geheimdoenerij, geen bestuur, geene hiërarchie.

Doch wanneer van onze kerken in Nederland alleen maar alle ouderlingen zouden samenkomen, ware dit nog eene zoo talrijke vergadering, dat er niet behoorlijk door beraadslaagd en gewerkt zou kunnen worden. Wij kunnen dat weten aan de „Deputatenvergaderingen”, die wel geschikt zijn om enthousiasme te wekken, maar niet om serieuze samen te spreken en te overwegen, degelijk te beoordeelen en met kennis van zaken en rijp beleid te beslissen. En wanneer alle ouderlingen onzer kerken zouden samenkomen, ware dit eene vergadering van denkelijk wel een 3000 à 4000 of nog meer ambtsdragers. Voetius spreekt van kerkeraden-synodes, d.i. kerkelijke vergaderingen, waar de geheele kerkeraden van alle vergaderende kerken zouden samen zijn. Zulke synodes zouden gehouden kunnen worden door eenige kleinere kerken te zamen, b.v. door 10 of 20, of ook door enkele grootere, of door een paar zeer grootere. Maar zoodanige samenkomsten van alle onze Nederlandsche Gereformeerde Kerken door hare volle kerkeraden zijn niet mogelijk, n.l. op die wijze, dat zij zouden kunnen doen, wat door de Synodes gedaan moet worden.

Er is dus iets anders gezocht moeten worden om de kerken in grooten getale, of wanneer zij door afstand te ver van elkander verwijderd zijn, samen te doen handelen. En er is iets anders op gevonden. Reeds Antiochië's kerk ging niet in haar geheel naar Jeruzalem, maar zond afgevaardigden, gedeputeerden, Hand. 15:2. In dien weg is men daarna verder gegaan. De kerken en de meerdere vergaderingen kiezen en zenden uit haar midden ambtsdragers, mannen, die haar vertegenwoordigen, op haren last, in haren naam, naar de meegegeven instructie spreken en handelen. Zoo komen classicale vergaderingen, particuliere synodes, generale synodes, saam. Men zegt dan wel, dat de kerken saamgekomen zijn in classisvergadering of synode. Maar in werkelijkheid is dat dan niet het geval. Wij hebben dan slechts vergaderingen van afgevaardigden van kerken of van meerdere vergaderingen.

Dat verschilt heel wat.

En dat verschil moet door de meerdere kerkelijke vergaderingen ook nimmer uit het oog verloren worden. De kerken kunnen niet anders, wanneer zij in grooten getale gemeenschappelijk beraadslagen en besluiten zullen over gemeenschappelijke zaken en onderlinge verhoudingen, dan samenkomen door afgevaardigden. Maar wij moeten niet vergeten, dat dit steeds een gebrekkig of ook zeer gebrekkig samenkomen en samenwerken der kerken is. „De kerken in synode saamgekomen” geeft iets veel beters te kennen, drukt een veel heerlijker beginsel uit, doet een schooner ideaal schitteren. Classicale vergaderingen, en nog meer particuliere, en nog weer meer generale synodes, zijn slechts op gebrekkige en zeer gebrekkige wijze vergaderingen van kerken. En eigenlijk zijn zij dat in het geheel niet, doch alleen maar samenkomsten van de zulken, die door kerken of meerdere vergaderingen, afgevaardigd zijn om de kerken te vertegenwoordigen en in haren naam te handelen.

Dat heeft voor die afgevaardigden, en voor die meerdere vergaderingen, en voor de kerken, groote beteekenis, en moet door hen en haar wel bedacht worden.

S. GREIDANUS.

P.S. In het vorige artikel bleef een drukfout on gecorrigeerd. Er staat in de 3e alinea: „waarbij de geestelijke overheid der kerk niet tot haar recht komt”. Dit moet echter zijn: waarbij de geestelijke eenheid... S. G.

Verkeerde zelfroom.

In „Credo” van 20 Jan. j.l. schrijft Prof. Dr. V. Hepp: „Het polemisch element heeft stellig recht van bestaan. Toch kan de polemische thermometer stijgen tot een graad, welke een bedenkelijke temperatuur aanwijst. Dan staat men voor de vraag of een zoo groot mogelijke onthouding niet gewenscht is. In het afgelopen jaar meende ons blad dit bevestigend te moeten beantwoor-

den. Krachttoeren werden verricht om ons uit onze tent te lokken. Wij weerstonden die en begaven ons alleen naar buiten op een enkel oogenblik, dat wijzelf dit raadzaam oordeelden”.

Maar Prof. Hepp heeft in zijne brochures (die bronnen van veel jammers in onze kerken tegenwoordig), dus publiek, zijnen collega Prof. Dr. D. H. Th. Vollenhoven en anderen aangevallen en heeft hen beschuldigd ook van confessioneele afwijking. Aangevallenen of beschuldigden en anderen hebben zijne beweringen, althans ten deele, besproken, gewogen, en te licht bevonden. In dergelijk

e dingen van illend, maar s. Die allen oed, van het een geloof, l. één over-

roederschap

hij aan deze

eft, van wie

onder wie

opt zijn hart

t zijn broe-

versalist ge-

ten aan die

o over hun

in tijden om

om Christus

is door het

n zich blind

of wordt er

zij apart in

in zichzelf

gemeenschap

geloof, zullen

j lijden niet

ind al Gods

up in de we-

st, overal en

even zwaar

i, dan voelen

lement in de

erk.

ons vader-

in ons isole-

ms was het

onzen eigen

gevaaren van

uften de maal

ij meer oog

ei der kerk

weesl de wet

ld, waardoor

Zoo hebben

et onze broe-

te tolerantie;

eldheid, geen

vat God niet

en het ééne

in Christus.

larisme ver-

de nood der

ing tegen de

l opjagen en

ristus, de ge-

angen om

dan tevoren

chap en offer

de heiligen

istus kunnen

a de wereld.

der kerk.

enschap der

E. C. M.

OVEN

gls. (III.)

term auctoritas

weergeeft, en

oritas historiae

e, dat hij haar

daarin. Dr. H.

„Credo” van 1

it iemand, die

r in de Schrift

van haar nor-

inck niet den

Gereformeerde

karakter wil

historie, maar

Job 3:2 vv. en

wie naast de

nog eene aucto-

isten steun bij

nt Dr. Bavinck

s het ook vol-

(— letten wij

niet h.v. aan

avinck handelt

en, maar goet

geval is het de zedelijke plicht van den aanvaller of beschuldiger, één van twee te doen: aantoonen, dat het geboden verweer geen steek houdt en onjuist is, of zijne beschuldigingen laten vallen. Weigering echter, ook na aandrang, om ook maar één van beide te doen, is geen betoon van moed en kracht, maar integendeel veeleer openbaring van gemis aan rechten zin en ernst en moed om zijnen eenvoudigen plicht te doen. En zich beroemen op die weigering is een zich beroemen in hetgeen niet tot eere strekt. Had hij één van beide gedaan, mogelijk, zoo niet waarschijnlijk, stond het er met de polemiek en de verhoudingen in onze kerken thans wat beter voor.

S. GREIDANUS.

De Groote Catechismus van Zacharias Ursinus. (XX.)

202. Wat gebiedt het?

Dat alle menschen, hetzij in den ongehuwden staat, hetzij, die hiertoe geschikt zijn, in het huwelijk, de kuisheid en de zedigheid zullen in acht nemen, niet slechts uitwendig, ten aanzien van het lichaam, maar ook ten aanzien van hun gesprekken, hun gebaren en hun ziel en hart; kortom die ingetogenheid en zelf-beheersching, zonder welke de kuisheid niet bewaard kan worden.

203. Wat is het achtste gebod?

Gij zult niet stelen.

204. Wat wordt hierdoor verboden?

Dat wij het goed van anderen, noch door geweld, noch door list, naar ons toe zullen halen; en dat wij noch op enigerlei wijze zullen trachten, noch zullen begeeren, ons, ten nadeele van anderen, te verrijken; en dat wij ook ons vermogen (onze geldmiddelen) niet roekeloos zullen verkwalen.

205. Wat daarentegen geboden?

Dat wij ons zullen inspannen om ieders bezittingen te beschermen; en dat wij naar de mate van ons vermogen in den nood van onze naasten zullen te hulp schieten.

206. Wat is het negende gebod?

Gij zult geen valsche getuigenis spreken tegen uwen naaste.

207. Wat wordt door dit gebod verboden?

Niet slechts, dat wij in het gericht niemand door meened zullen ten val brengen, maar ook 't verkleinen van iemands verdiensten, laster, kwaadspreken, boose achterdocht; en eindelijk babbelzucht, pluimstrijkerij en leugens van alle soort.

208. Wat wordt hier daarentegen van ons gevorderd?

Dat wij ons zullen toelagen op waarheid en standvastigheid in de rechtspraak, in verdragen en in onze gesprekken; dat wij van anderen, zooveel dit kan, 't goede zullen gevoelen en spreken, en hun eer en goeden naam zullen voorstaan.

209. Wat is het tiende gebod?

Gij zult niet begeeren uws naasten huis; gij zult niet begeeren uws naasten vrouw, noch zijn dienst knecht, noch zijn dienstmaagd, noch zijn os, noch zijn ezel, noch iets dat uws naasten is.

210. Wat wordt in dit gebod geleerd?

Het voegt een verklaring toe aan de andere geboden, n.l. dat wij zelfs met geen gedachte of neiging tegen Gods Wet onze zielen en harten moeten opwekken; maar dat wij zullen branden van een voortdurende en volmaakte haat tegen alle zonde en van liefde tot de gerechtigheid.

211. Kan iemand de gehoorzaamheid, die in deze geboden geëischt wordt, in dit leven volmaakt bewijzen?

Niemand, zelfs de allerheiligste niet, Christus alleen uitgezonderd. Want wij dragen allen gedurende heel dit leven de overblijfselen der zonde met ons om, en hebben nauwelijks een zwak beginsel van die gehoorzaamheid, die de Wet Gods vordert.

R.

G. B.

HET BOEK VAN DE WEEK

Verbondsgeschiedenis

door Ds S. G. de Graaf.

In „De Reformatie” van 20 Aug. 1937 gaf ik, bij het verschijnen van het eerste deel, waarin het Oude Testament behandeld wordt, een korte bespreking van bovengenoemd werk.

Nu met de verschijning van deel II, behandelend het Nieuwe Testament, het werk compleet is, lijkt het me niet ongewenscht nog even op dit belangrijke werk terug te komen.

Want, al was een bespreking van deel I gerechtvaardigd, omdat het typische van dit werk vooral in het Oude Testament uitkomt, toch moeten we het als één geheel hlijven zien, omdat de lijn, in het eerste deel getrokken, voortgezet wordt in het tweede deel.

Ik wil nog eens met nadruk vaststellen, dat we hier te doen hebben met een werk van buitengewone betekenis, in verband met het vertellen van de Bijbelsche geschiedenis. Er is in de laatste jaren van verschillende zijden bezwaar gemaakt tegen het spreken over Bijbelsche geschiedenis.

Men vond, dat op deze manier niet voldoende uitkwam het karakter, van datgene, wat ons in die verhalen wordt medegedeeld.

Het gaat om Gods Verbond, om de Openbaring Gods, in de Schrift. Vandaar dat men liever wil spreken van Verbondsgeschiedenis of zooals Prof.

Noordzij eenige jaren geleden voorstelde in „De Gereformeerde School”, Geschiedenis der Godsopenbaring. (Zie ook het gedeeltelijk pas verschenen werk van Dr F. L. Bakker en Dr J. H. Bavink.) Er is n.l. een groot gevaar, dat men bij het vertellen te veel de personen naar voren laat komen en te weinig let op wat God ons daarin te zeggen heeft.

Ik wees daar vroeger reeds op.

Ds de Graaf heeft ons nu met zijn boek een dienst gedaan, door een handleiding te geven, waarin dit gevaar ten eenenmale verdwenen is. Hier hebben we van de eerste tot de laatste bladzijde Verbondsgeschiedenis.

Voor wat het Oude Testament betreft, moge ik verwijzen naar „De Reformatie” van 20 Augustus 1937. Wat het Nieuwe Testament betreft het volgende:

Ds de Graaf begint al onmiddellijk met het verband tusschen deel I en deel II aan te geven, als hij op blz. 1 begint:

„Het N.T. is evenzeer als het O.T. het boek des Verbonds. Wel wordt daarin het woord „verbond” minder dikwijls gebruikt, de verbondsverhouding gaat echter door.”

Dit tweede deel is, evenals het eerste, verdeeld in verschillende deelen, die elk een apart geheel vormen.

Het Evangelie van Mattheus b.v. is verdeeld in vier deelen:

1. Zijn komst in de wereld.
2. Het Koninkrijk.
3. Koning en volk.
4. De weg naar de macht.

Elk van deze deelen bevat dan weer een aantal schetsen.

Het kenmerkende hiervan is, dat, na enkele opmerkingen, telkens eerst de hoofdgedachte van de schets wordt gegeven, die dan in een aantal punten wordt uitgewerkt. Om één voorbeeld te noemen: Schets 21. De Gevloekte.

Hoofdgedachte: De Christus is van God gevloekt, opdat Hij ons Gods zegen zou verwerven:

1. Een uitgestootene.
2. Aan het kruis verhoogd.
3. Indien Gij Gods Zoon zijt.
4. Duisternis bedekt Hem.
5. Zijn sterven onder den vloek.

Dit heeft al dadelijk dit vóór, dat de betekenis van elk onderdeel goed tot zijn recht komt, terwijl de behandeling zeer overzichtelijk is.

Ik heb met dit boek reeds lang gewerkt en het voldoet mij uitstekend.

Ds de Graaf behandelt de vier Evangelien afzonderlijk. „Van iedere poging om een Evangelien-harmonie te geven is hier afgezien.”

Hij doet dit, om het karakter van elk Evangelie niet verloren te laten gaan.

Immers, Mattheus schrijft voor de Joden, Marcus voor de Romeinsche wereld, Lucas beschrijft de liefde en barmhartigheid Gods in den Christus voor het menschenleven, terwijl Johannes voor de geloovigen schrijft.

Nu is daar inderdaad veel voor te zeggen, alleen heb ik een bezwaar wat betreft de „lijdensstof”.

Deze toch vormt één geheel en wordt dan ook, in ieder geval op de dagschool, als één geheel verteld.

En nu is het in de bestaande handleidingen een bezwaar, dat men nu eens uit Mattheus, dan weer uit Lucas of één van de andere Evangelien vertelt.

Vele onderwijzers met mij, gebruiken dan ook het bekende boekje „Jezus van Nazareth” van Ds Alex. Westphal, dat een harmonie der vier Evangelien geeft en m.i. in den lijdensstijd veel gemak geeft.

Overigens kan ik voor 't standpunt van Ds de Graaf veel voelen.

Een enkele opmerking nog over de slotopmerkingen aan het eind van deel II. Deze slotopmerkingen vormen een inleiding op het rooster voor de verschillende onderwerpen.

Dit Rooster is speciaal met het oog op de Evangelisatie-samenkomsten gegeven. Voor de Zondagsscholen geeft Jachin haar rooster uit¹⁾ en voor de dagscholen is het uiteraard niet gemakkelijk een rooster samen te stellen. Aan de mogelijkheid om een rooster voor de dagscholen te geven, wil ik wel eens denken.

De opmerkingen, die Ds de Graaf maakt spreken voor zichzelf, alleen zou ik wel willen onderstrepen zijn opmerking over de moeilijkheid om stof te kiezen voor den tijd tusschen Paschen en Pinksteren. Ik geloof, dat Ds de Graaf volkomen gelijk heeft, als hij zegt, dat die moeilijkheid voor de dagschool onoplosbaar is, terwijl ik er bij zou willen voegen, dat het ook moeilijk zal zijn om voldoende stof te vinden voor de periode tusschen Kerstmis en Paschen, vooral omdat het Paascheest niet altijd op denzelfden datum wordt gevierd.

Nog breder op dit werk in te gaan lijkt me niet noodig.

Dit is genoeg om ons te doen zien, dat we

¹⁾ Intusschen is bij den uitgever van het Evangelisatie-maandblad „Ons Blad”, Joh. Vlaanderen Oldenzeel, een rooster voor de Zondagsscholen verschenen, dat geheel op dit werk van Ds de Graaf gebaseerd is.

hier een boek hebben, dat in de eerste plaats ons eigen inzicht in de te vertellen stof verdiept. Dit toch is van primair belang. En dit toch is ook de bedoeling van den Schrijver, niet om schetsen te geven „voor het gebruik gereed”.

Een collega, die het boek op een M.U.L.O.-school gebruikt had, vertelde me zijn ervaring en zei o.a., dat hij na een jaar gebruik, teleurgesteld was over de resultaten.

Nu ligt hier inderdaad een moeilijkheid, vooral, wat de afvraagbaarheid van deze stof betreft. Ah, het voor den onderwijzer al moeilijk is, zich deze stof eigen te maken, hoe moeilijk moet het dan niet zijn voor de leerlingen. Daarom moet men ook geen al te hooge verwachtingen koesteren bij eventueel repetitiewerk.

‘Zal al heel moeilijk zijn, een aantal vragen op te stellen, die door de leerlingen zullen kunnen worden beantwoord.

En dan, dit werk moet groeien. Wij moeten erin groeien en onze leerlingen, en dat gaat nu eenmaal niet in één jaar.

Laat men daarom niet te spoedig teleurgesteld zijn. Want van grooter belang dan de vraag, of ze een goede repetitie gemaakt hebben, is deze: Geven wij onze leerlingen, door op deze wijze de stof te behandelen, iets mee voor hart en leven.

Daar komt het op aan.

En wat het moeilijk zich eigen maken van de stof betreft, moeten we er ook wat voor over hebben, om dit boek ernstig te bestudeeren. Er zit een schat van gegevens en gedachten in, die voor het eigen geestelijk leven van groot belang zijn.

Moge het daarom rijk gezegend worden.

J. M. J. BRANTS.

GEESTELIJKE ADVIEZEN

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan Ds D. van Dijk, Akkerstraat 26, Groningen.)

Lot en Cineac.

Het blijft voor velen altijd nog een vraag, in hoeverre men aan het lot een plaats in zijn leven mag geven.

Een paar weken geleden is over dit onderwerp nog eens weer gehandeld in De Heraut.

De schrijver van het desbetreffende artikel, Prof. Kuyper, meent dat een liefdadigheidsloterij zou zijn toe te staan, al acht hij deze wijze van liefdadigheid oefenen dan ook niet de beste.

Nu geloof ik voor mij, dat wij toch dien kant niet uit moeten koersen; of liever, want wij bewegen ons al lang in die richting, dat wij daarvan terug moeten.

Ik kan niet inzien, dat er voor het geoorloofd achten van „liefdadigheidsloterij” een goede grond is aan te voeren.

Loten is bidden.

Wie op een of andere manier het lot werpt, zegt daarmee: „Heere, wij kunnen er niet uit komen; en nu leggen wij het in Uw hand; Heere, geef Gij nu de uitkomst, die Gij weet goed te zijn.”

Dat mag in omstandigheden, waarbij men zelf, om heilige redenen, de beslissing niet op zich durft te nemen.

Bijvoorbeeld: de zitplaatsen in de kerk moeten worden toegewezen. Hoe zal men dat doen? Welke methode men ook toepast, altijd loopt men gevaar, dat men onrechtvaardigheden pleegt of dat men in de gemeente althans dien indruk krijgt. Hoe licht kan er op die wijze schade worden berokkend aan den welstand der kerk.

Om dat te voorkomen mag men rustig tot den Heere gaan en zeggen: „Heere, zeg Gij het nu maar hoe het zijn moet, opdat Uw gemeente geen schade lijde”.

Iets dergelijks heeft men bij de aanwijzing van ambtsdragers, wanneer bij een verkiezing de stemmen staken.

Zeker, dan kan men de methode volgen dat men den oudsten der broeders, over wie men stemde, gekozen acht.

Maar, dat heeft zijn bezwaren. In het feit, dat iemand de oudste is, ligt nog lang niet altijd de waarborg, dat hij ook de meest geschikte is.

Het kan evengoed andersom zijn. Een dergelijke wijze van doen heeft toch altijd een zekere willekeur aan zich.

Zonder eenigen twijfel mag men daarom in zoo'n geval van het lot gebruik maken en zeggen: „Heere, wij kunnen er niet uitkomen, zeg Gij nu maar hoe het wezen moet”.

Maar iets dergelijks heeft men bij een weldadigheidsloterij niet.

De vormen, die deze loterijen aannemen, kunnen zeer verschillend zijn.

Men laat raden naar den naam van een pop; of naar het aantal erwten in een stopflesch.

Ook richt men soms een formeel loterij in, waarbij de prijs is één of ander voorwerp, dat voor dit doel is beschikbaar gesteld.

Kan men nu in zulke gevallen ook maar van eenige noodzaak spreken?

In 'tallerma
De menscl
te mogen ra
dat dubbelte
De menscl
koopen, wa
spel b.v., z
kunnen geve
afslag kunne
Voert mer
men die rad
er lang niet
daarmee zul
Dan blijkt
kracht wor
heid te o
winnen, of
aan elke o
Zoo word
zucht, een
Heeren.
Het feit,
ten nutte v
zaak heelen
Het doel
Wij moeth
door gebrul
in het mem
rijk zoekt t
Gods volk
in strijd is
zou moeten
dragen in d
Niet win
feitelijk toe
zienigheid,
Gods Konir
inzicht in
Deze bein
daardoor n
groot. Wij
uit het gele
van ons vi
voelen, dat
geen plaats

Een twe
Prof. Kuy
een inricht
land word
heid word
dag zich t
Is er be
zoeken?
Ik stem
van zulk
kan worde
Waarom
foto te zic
geoorloofd
Ik zal
rasters, d
inrichting
voorzichtig
Nee, il
van het „s
waar men
worden o
Op die v
houding.
Wij mo
Heeren, o
Met het
eldus. Zal
gebeuren
waardoor
doet kom
Ongetw
gebeuren
naar wor
worden z
Maar w
„Cineac”
gen, waar
met Gods
De „Ci
en om op
aan de s
sausje m
het hooft
keerd te
te zetten
met Gods
Vraag
in die
Dan zou
Maar
Ik, va
„Cineac”
gevoed
een God
wereld?
Helpt
levensho
stige tijd
Of is l
rechte h
De „Ci
het wer